

Irak: Situasjonen for minoriteter og andre sårbare grupper i lys av sikkerhetssituasjonen

Delrapport fra Migrationsverkets og Landinfos informasjons-innhentingsreise til Bagdad og Erbil
16.– 22. november 2013

Landinfo
Storgata 33 A
Postboks 8108
N-0032 Oslo
Norge
+47 23309470
www.landinfo.no

Migrationsverket
Slottsgatan 82
601 70 Norrköping

Sverige
+46 771235235
www.migrationsverket.se

Utlendingsforvaltningens fagenhet for landinformasjon (Landinfo) skal som faglig uavhengig enhet innhente og analysere informasjon om samfunnsforhold og menneskerettigheter i land som Utlendingsdirektoratet, Utlendingsnemnda og Justis- og beredskapsdepartementet til enhver tid har behov for kunnskap om for å kunne løse sine oppgaver.

Landinfos rapporter og temanotater er basert på opplysninger fra både offentlige og ikke offentlige kilder. Opplysningene er innsamlet og behandlet i henhold til kildekritiske standarder. Kilder som av ulike grunner ikke ønsker å bli offentliggjort, er ikke nevnt ved navn.

Opplysningene som blir lagt fram i rapportene og temanotatene, kan ikke tas til inntekt for et bestemt syn på hva praksis bør være i utlendingsforvaltningens behandling av søknader. Landinfos rapporter og temanotater er heller ikke uttrykk for norske myndigheters syn på de forhold og land som rapportene omhandler.

Bildet på forsiden viser bygningen til den sabeisk-mandeeiske foreningen i Ain Kawa og er tatt av Magnus Rydén i Migrationsverket.

© Landinfo 2014

Materialet i denne publikasjonen er omfattet av åndsverklovens bestemmelser. Uten særskilt avtale med Landinfo er enhver eksemplarfremstilling og tilgjengeliggjøring bare tillatt i den utstrekning det er hjemlet i lov.

Alle henvendelser om Landinfos rapporter kan rettes til:

Landinfo
Utlendingsforvaltningens fagenhet for landinformasjon

Storgata 33 A

Postboks 8108 Dep

N-0032 Oslo

Tel: 23 30 94 70

Fax: 23 30 90 00

E-post: landinfo@landinfo.no

www.landinfo.no

Irak: Situasjonen for minoriteter og andre sårbare grupper i lys av sikkerhetssituasjonen

SUMMARY

Militants continue to target members of non-Muslim religious minorities such as Christians, Yazidis and Sabaeen-Mandaeans, and certain ethnicities such as Turkmen, Shabak and Kurds. Journalists and media workers face severe restrictions and are among the prime targets for militants. Employees or former employees of foreign companies or organizations continue to live in fear for violations from various extremist groups. Homosexuals and others considered to be violating strict Islamic rules or their family's honour are also at risk.

The KRI is still an internal flight alternative for minorities in Iraq, but the border control has been reinforced after the attack on the Asayish in Erbil last year.

SAMMENDRAG

Ikke-muslimske religiøse minoriteter, som kristne, yezider og mandeiske sabeere, samt etniske grupper som turkmenere, shabaker og kurdere rammes fortsatt av vold utført av militante grupper. Journalister møter strenge restriksjoner fra myndighetene og er utsatt for vold og trusler som følge av sitt arbeid. Personer som jobber for, eller tidligere har jobbet for, utenlandske oppdragsgivere kan fortsatt leve i frykt for voldelige reaksjoner. Seksuelle minoriteter og andre som anses å bryte med islamske normer og familiens ære, risikerer også å bli rammet av vold, ofte begått av egen familie.

KRI er fortsatt et internfluktalternativ for minoriteter i Irak, men grensekontrollen har blitt skjerpet etter angrepet mot Asayish i Erbil i fjor.

INNHold

1. Innledning	5
2. Situasjonen for minoritetene	5
2.1 Mosul og de omstridte områdene	6
2.2 Assyreere	7
2.2.1 <i>Situasjonen for konvertitter</i>	9
2.3 Yezider	10
2.3.1 <i>Konvertering til islam</i>	11
2.4 Shabaker	11
2.5 Sabeiske mandeere	12
3. Internfluktmuligheter til KRI	13
4. Situasjonen for pressefolk	15
5. Situasjonen for personer som tidligere har jobbet for utlendinger	18
6. Situasjonen for tidligere Ba’thister	19
7. Situasjonen for homofile og lesbiske	19
8. Konklusjon	20
9. Referanser	21

1. INNLEDNING

Voldsnivået i Irak har vist en klart stigende trend i løpet av 2013, og er nå på nivå med situasjonen i 2008. Ifølge FN mistet i underkant av 8000 sivile og ca. 1100 soldater livet i konfliktrelaterte hendelser i fjor. Men mens voldsnivået i 2008 var synkende sammenlignet med foregående år, har antall drepte i 2013 doblet seg fra 2012.

Dette notatet vil ta for seg situasjonen for enkelte utsatte grupper i Irak sett i lys av dagens sikkerhetssituasjon. Utvalget av minoriteter og andre grupper er basert på utlendingsmyndighetenes behov. Det betyr at denne gjennomgangen ikke favner om alle utsatte grupper i Irak. Soldater, politi og andre myndighetspersoner er blant de utsatte gruppene i Irak som ikke er omtalt i dette notatet.

Etter en gjennomgang av situasjonen for minoriteter (kapittel 2), følger et kapittel om internfluktmuligheter til den kurdiske selvstyrere regionen i Irak (KRI).

Kapittel 4 omhandler situasjonen for journalister og andre pressefolk, mens kapittel 5 tar for seg situasjonen for personer som jobber for utenlandske arbeidsgivere. Kapittel 6 sier noe om forholdene for personer med tilknytning til Ba'th-partiet. Til sist, i kapittel 7, følger en kort redegjørelse for situasjonen for seksuelle minoriteter.

Notatet bygger på åpne kilder og intervjuer foretatt i Bagdad og Erbil i november 2013 på en felles informasjonsinnhentingstrekk mellom det svenske Migrationsverket og Landinfo. Notatet bør leses i sammenheng med temanotatet «Sikkerhetssituasjonen i Irak» av 28. februar 2014, som er basert på samme kildemateriale.

2. SITUASJONEN FOR MINORITETENE

Iraks mange minoritetsgrupper er i dag hovedsakelig bosatt i den nordlige delen av landet. Dette er også områder der flere av dem har sin opprinnelse. En del er imidlertid fortsatt bosatt i Bagdad og andre steder.

Situasjonen for Iraks etniske og religiøse minoriteter blir fortsatt betraktet som prekær. Minority Rights Group International rangerte Irak som verdens fjerde farligste land for minoriteter i 2013 (Lattimer 2014). Den amerikanske kommisjonen for internasjonal religiøs frihet (USCIRF 2013) har samtidig karakterisert Irak som et land hvor det er grunn til særskilt bekymring for religiøse minoriteter.

Spredningen av ekstremister og militante grupper som søker å destabilisere Irak, utilstrekkelige sikkerhetstiltak og manglende rettssikkerhet (oppfølging av lover og regler) bidrar til at vold mot minoritetsgrupper fortsatt pågår. En britisk UD-rapport om menneskerettslige forhold i Irak for 2012 viser til voldelige plyndringer begått av statlige sikkerhetsstyrker mot kristne og yezidiske foreninger og klubber i Bagdad, og karakteriserer dette som grove eksempler på manglende rettssikkerhet for minoritetene (FCO 2013, s. 184). Utestedene som ble rammet serverte alkohol.

Delegasjonen traff representanter for flere av minoritetene i Bagdad og i Erbil. I tillegg hadde vi møter med flere FN-enheter der situasjonen for minoritetene ble diskutert. Det følgende baserer seg i hovedsak på samtaler med disse kildene.

Kildene vi møtte var alle enige om at minoritetene er blant dem som er skadelidende som følge av voldsbildet i Irak. Generelt er de utsatt fordi de har en annen etnisitet og/eller religion enn majoritetsbefolkningen der de bor. Mange av kildene mente likevel at minoritetene, i alle fall i Bagdad, ikke lenger er en spesiell målgruppe for opprørsgruppene, men at de lider under det samme dårlige sikkerhetsregimet som alle andre der de bor.

2.1 MOSUL OG DE OMSTRIDTE OMRÅDENE

Etniske og religiøse minoriteter i de omstridte områdene rapporterer fortsatt om diskriminering og problemer med tilgang til arbeid, helsetjenester og utdanning (Iraqi Minority Council, møte i Bagdad 16. november 2013). Verst er likevel utryggheten for minoriteter i Mosul og omegn.

I Ninewa er minoritetene utsatt for angrep fra ISIS på den ene siden, og for kurdifisering, i de områdene kurderne *de facto* har kontroll, på den andre. Kurdifiseringen innebærer et press fra kurdiske selvstyremyndigheter om å innrette seg på kurdisk vis. Ikke-kurdisktalende minoriteter på Ninewa-sletta presses til å sende sine barn på kurdiske skoler, og også de voksne presses til å benytte kurdisk språk (møte med diverse minoriteter i Bagdad og Erbil, november 2013).

UNAMI Human Rights Office i Erbil (møte i Erbil 20. november 2013) fortalte at minoritetsgrupper klager til dem over diskriminering fra kurdiske myndigheter, og at UNAMI baserer sine uttalelser på klager de mottar fra enkeltpersoner. UNAMI mottar flest klager fra personer bosatt på Ninewa-sletta. Disse går i hovedsak ut på at de blir angrepet av kurdiske sikkerhetsstyrker, og at de blir tvunget til å samarbeide med kurdiske partier.

I tillegg til diskriminering og press om å identifisere seg som kurder, risikerer minoritetene å bli arrestert av kurdiske myndigheter dersom de aktivt demonstrerer motstand mot det de selv opplever som kurdifiseringspress. En representant for Iraqi Minority Council, som delegasjonen møtte i Bagdad, og som tilhører shabak-minoriteten, hadde selv opplevd å bli arrestert av kurdisk politi ved flere anledninger. Første gang var i 2006 da han ble arrestert for å ha oppmuntret minoriteter til å beholde sin egen etniske og/eller religiøse identitet, og å avstå fra å bruke kurdisk som språk. Året etter ble han satt i varetekt for å ha deltatt i en demonstrasjon mot valgloven, som han mente ikke tilstrekkelig tok hensyn til minoriteters rettigheter. I 2009 ble han igjen arrestert etter å ha skrevet en rapport om urettmessigheter i valgkomiteen (Higher electoral council) før årets valg. Siste tilfellet skjedde i 2010. Da ble han anholdt på et sjekkpunkt i Erbil på vei hjem til Ninewa fra Bagdad og holdt i arresten over natten. Bakgrunnen var denne gangen at han, med flere, hadde snakket om minoriteters rettigheter på irakisk TV. Etter intervensjon fra Iraqi Minority Councils leder, Hunain al-Qaddo, ble han løslatt neste dag.

Flere kilder vi snakket med var av den oppfatning at kurdiske myndigheter gjerne vil beskytte minoritetene i de omstridte områdene. De understreket imidlertid at dette er betinget av at minoritetene aksepterer å leve innenfor et kurdisk samfunn.

Videre opplyste UNAMI at de også får inn klager fra minoriteter som sier de mottar trusselbrev fra ISIS, hvilket tvinger dem til å flykte fra Mosul. Angrep har forekommet.

Det er også problemer minoritetene imellom. I enkelte landsbyer i Akre distrikt, som ligger i Ninewa, men som er under kurdisk kontroll, er det et konfliktfylt forhold mellom shabaker og assyrere.

I Bartallah og Bashika blir shabaker beskyldt for å ta land fra assyrere. Bartallah var tidligere en landsby med 90 prosent assyrisk befolkning, fem prosent shabaker, og resten arabere, mens fordelingen i dag er nærmere halvparten assyrere og halvparten shabaker, eller kanskje 60 prosent shabaker og 40 prosent kristne assyrere (UNAMI HRO, møte 2013).

Grunnen til denne demografiske endringen er at shabaker i relativt stor grad praktiserer polygami, og at de får mange barn, mens de kristne er monogame og kun får ett til to barn per par (UNAMI HR Office, møte 2013). Dertil er det mange kristne som har flyktet, mens shabakene i svært liten grad forlater landet (Iraqi Minority Council, møte 2013). Et tredje poeng som ble nevnt, er at shabakene oppmuntrer og hjelper folk til å emigrere fra Iran til Bashika (Khidler Domle, møte i Erbil 21. november 2013).

2.2 ASSYRERE

Det er antatt at over halvparten av assyrerne, som tilhører ulike kristne kirkesamfunn, har forlatt Irak, og at det nå er mellom 4-500 000 igjen. Drøyt halvparten bor i Ninewa, Dohuk og Erbil, mens rundt 200 000 fortsatt er gjenværende i Bagdad (Yonadam Kanna, møte i Bagdad 16. november 2013).

Ifølge Yonadam Kanna, som er leder for den assyriske bevegelsen i Irak, er det per i dag kun 15-20 000 assyrere igjen i Mosul, mot 70 000 i 2003. Blant Bagdads 200 000 kristne bor ca. 4000 i Doura-distriktet.

I KRI lever de kristne relativt trygt. Ifølge innenriksminister Karim Sinjari (møte i Erbil 21. november 2013) bor det ca. 40 000 internt fordrevne kristne i KRI

Ifølge Kanna er ikke assyrerne i Irak lenger spesielt utsatt for angrep fordi de er kristne. De er imidlertid, som andre, utsatt for vold og annen kriminalitet begått av kriminelle for vinnings skyld. Ifølge Kanna er kristne og andre med penger i Irak ofre for kriminalitet utført av shiamuslimske mafiagrupperinger. Velstående personer risikerer drap og kidnapping for vinnings skyld, hevdet han.

Også lederen for menneskerettighetsorganisasjonen Hammurabi, William Warda, hevdet i møte med Landinfo og Migrationsverket (Bagdad 17. november 2013) at kirker ikke lenger ble angrepet så ofte. Han mente en av grunnene til det var at så mange kristne allerede har forlatt landet.

I løpet av 2013 var det kun noen få av voldstilfellene mot kristne som var religiøst motivert, hevdet Kanna. En drøy måned etter vårt møte med Kanna, den 25. desember 2013, gikk det likevel av to bomber i kristne nabolag i Doura-distrikt i Bagdad som drepte 35 personer (BBC 2013). Det ene bombeangrepet fant sted på et marked, og det andre i nærheten av en kirke. Flere nyhetsmedier har satt angrepene i tilknytning til kirken og det faktum at det var første juledag, og dermed nærliggende å tro at de kristne var målet. Forhenværende minister, Pascale Warda, selv kristen,

har til det assyriske nyhetsbyrået AINA (2014) uttalt at ingen av disse angrepene kan ha vært direkte rettet mot kristne, da ingen kristne ble drept og bomben som gikk av like ved kirken, detonerte to timer etter at julemessen var ferdig. Kirken kom heller ikke til skade, ifølge Warda. I nærheten av kirken ligger derimot en politistasjon som mer sannsynlig var målet for angrepet. Uavhengig av om det var politiet eller de kristne som var målet, bidrar slike angrep til å skape ytterligere frykt blant kristne i Bagdad.

Minst seks kristne ble drept i 2013 (The Religion of Peace 2014). I tillegg ble åtte personer drept i et angrep i et kristent nabolag i Bagdad den 17. oktober, og 38 personer drept i de to angrepene i Doura-distriktet første juledag i fjor. Det er uvisst om noen av de drepte i disse tre angrepene var kristne.

I løpet av de siste par årene har det imidlertid forekommet angrep rettet mot nattklubber og barer som er eid og drevet av kristne irakere i Bagdad. Flere av kildene Landinfo og Migrationsverket traff i Bagdad, mente at angrepene mot slike steder først og fremst skyldes alkoholutsalg, og ikke at de eies av kristne.

Andre kilder, som lederen for Iraqi Minority Council, Hunain al-Qaddo (møte i Bagdad 16. november 2013), var av den oppfatning at kristne fortsatt lever i frykt flere steder, og at de fortsatt forlater Irak. Mosul ble nevnt som det mest utrygge stedet for kristne i dag, men de kristne flykter også fra Qaraqosh (Hamdaniya), en by beliggende mellom Mosul og Erbil, som de tidligere har flyktet til. De selger jorda si der på grunn av manglende sikkerhet, ifølge al-Qaddo.

Lederen for organisasjonen Start Social Development, Khidler Domle (møte i Erbil 20. november 2013), som også er journalist og har dekket minoriteters situasjon i Nord-Irak de siste fem årene, mente det har vært en dreining i hvilke minoritetsgrupper som har vært mest utsatt for angrep fra ikke-statlige militante grupper siden 2003. Assyrerne var den mest utsatte minoritetsgruppen i kjølvannet av regimeendringen i 2003, men i senere år har andre grupper blitt rammet i enda større grad, mente han.

Ifølge Domle var de kristne assyrerne den mest utsatte minoritetsgruppen de tre første årene etter invasjonen i 2003. Fra 2007 var yezidene mest utsatt, og nå i senere år har shabakene i størst grad vært utsatt for angrep, etterfulgt av yezidene.

Domle mente de kristne i dag er noe mer beskyttet som følge av at det er mye fokus på denne gruppen fra vestlig hold. Det er ikke dermed sagt at de er mindre aktuelle mål for militante grupper, men det blir antakelig gjort mer for å beskytte dem. For eksempel har de åpne dører inn til KRI for beskyttelse der, og de har hatt lettere for å få beskyttelse utenfor Irak.

Selv om de kristne assyrerne ikke lenger er hovedmålgruppen for noen av opprørsgruppene, er deres situasjon fortsatt ustabil i Mosul, de omstridte områdene og Bagdad. Bare i oktober måned ble tre assyrere drept, en handelsmann i Mosul, én i Bagdad og én på strekningen mellom Tel Keif og Mosul (Domle, møte 2013).

Lederen for menneskerettighetsorganisasjonen Hammurabi, William Warda, hevdet imidlertid at de kristne lever relativt trygt i shiadominerte områder i Bagdad. Han mente likevel at kristne ikke har noen lys fremtid i Irak grunnet stadig sterkere islamistiske strømninger og mangel på rettssikkerhet som kan beskytte dem. Det medfører sjelden strafferettslige konsekvenser for dem som angriper kristne, idet slike forhold sjelden blir etterforsket. Det er flere grupper i Irak som ønsker at

minoritetene skal forlate landet. Dawa, statsminister Malikis parti, er ett av partiene som ønsker at Irak skal bli en islamsk stat, ifølge Warda. Han la til at de kristne som er igjen i Irak, vil fortsette å emigrere med mindre det iverksettes strategiske planer for å få slutt på diskriminering og ekskludering av kristne i samfunnet.

UNHCR i Bagdad (møte 17. november 2013) mente det var et godt tegn at det var mindre snakk om situasjonen for kristne nå, og de la til at de kristne ikke lenger flykter fra Bagdad slik de gjorde i 2011.

Journalister Landinfo og Migrationsverket møtte i Bagdad (17. november 2013), var av den oppfatning at det var mindre fokus på kristne nå fordi de fleste har forlatt Bagdad.

Basert på samtalene med de ulike kildene i Bagdad og Erbil, er det Landinfos og Migrationsverkets oppfatning at kristne fortsatt lever i usikkerhet i Irak selv om de ikke lenger er opprørsgruppens fremste målgruppe. Likevel er det slik at mangel på rettssikkerhet og myndighetsbeskyttelse gjør de kristne til enkle målskiver for kriminelle. De kristne mangler et sterkt klansystem som kan erstatte et velfungerende rettsvesen, og dermed er det fritt frem å angripe kristne på ulike måter uten å risikere straff. Mest utsatt er assyrerne i Mosul der ISIS står sterkt. Kristne rammes også sporadisk i Bagdad. Hvorvidt det skyldes at de bor i shiadominerte nabolag, eller at noen ønsker å jage dem ut, er noe uklart, men det er ikke lenger hyppige angrep rettet direkte mot kirker eller assyrere i Bagdad. Ifølge Yonadam Kanna har det ikke vært slike angrep i Bagdad siden oktober 2010.

Først og fremst lider assyrerne i Bagdad, og i resten av det arabisk-befolkede Irak, av generell utrygghet og mangel på gode fremtidsutsikter i et land der islam får økt betydning på bekostning av det mangfoldet de opplevde tidligere. Ellers rammes de på linje med andre av hyppige voldsaksjoner spredt rundt om i Bagdad, som senest den 29. januar da tre mennesker ble skutt og drept i et kristent nabolag i Camp Sarah (Reuters 2014).

Situasjonen er langt bedre i KRI. Der er sikkerheten god, selv om hendelsene som oppsto i Zakho i desember 2011, viser at angrep rettet mot dem også kan forekomme her. Til forskjell fra resten av Irak, tok i alle fall kurdiske myndigheter raskt affære etter angrepene, som rettet seg mot hoteller, barer og andre etablissementer eid av kristne og yezider, og arresterte flere av gjerningsmennene. Man har ikke sett tilsvarende angrep mot minoriteter siden, men en og annen hendelse inntreffer likevel fra tid til annen. Uken før delegasjonens besøk i Erbil hadde en kristen mann blitt kidnappet i Erbil av en arabisk internt fordrevet flyktning (Karim Sinjari, møte 2013). Mer utbredt enn kidnappinger og rasing av bygg, er derimot diskriminering av minoriteter, spesielt på arbeidsmarkedet.

2.2.1 Situasjonen for konvertitter

Ifølge lederen for den assyriske bevegelsen, Yonadam Kanna, er det et stort problem for den assyriske kirken at det er så mange muslimer som konverterer til kristendommen i Irak. Det er de nye kirkene som tillater dette, hevdet han. Han la til at en person som står åpent frem om sin konvertering, risikerer å bli drept. De nye kirkene befinner seg stort sett i Nord-Irak. Det er liten åpenhet om disse kirkene, som holder til i vanlige hus. Kanna nevnte som eksempel en shiamuslim som konverterte til kristendommen etter at han hadde flyktet til KRI. Der fikk han drapstrusler, og han flyktet derfor videre til Libanon.

KRGs innenriksminister Karim Sinjari bekreftet at det fantes hundrevis av konvertitter i KRI. Han kalte dem «emigranter» fra islam til kristendommen. Sinjari hadde ikke hørt om at noen konvertitter hadde blitt drept i KRI. Sinjari sa at det var mulig for muslimer å gå over til kristendommen i KRI, og at de ikke ville bli straffet av myndighetene for det. Konvertitter kunne derimot få beskyttelse i den kurdiske regionen. Han la også til at en som forlater islam for kristendommen, kan få endret religiøs status på ID-kortet sitt, men dette hadde foreløpig ikke blitt gjort, angivelig fordi ingen hadde søkt om det. Det er derfor fortsatt svært uvisst om dette faktisk lar seg gjennomføre, selv i KRI.

Andre Landinfo og Migrationsverket snakket med, hevdet at det er et stort problem at barn av personer som konverterer fra kristendom til islam, blir tvunget til å endre religiøs status på sine ID-kort selv om de ikke ønsker å endre sin religionstilhørighet. Det samme er tilfellet dersom en mor konverterer til islam etter en skilsmisse, for eksempel fordi hun vil gifte seg med en muslim. Da må barna hennes endre status til muslim i folkeregisteret, selv om de blir boende med sin kristne far. Mange barn vet ikke en gang om at statusen er endret før de skal skifte ut ID-kortet sitt, eller gifte seg. De får ikke gifte seg i en kirke dersom statusen er endret til muslim.

2.3 YEZIDER

Yezidene som bor i Sinjar er spesielt utsatt for voldsaksjoner. Ifølge Khidler Domle (lederen for Start Social Development) bor det rundt 400 000 yezider i Sinjar-distriktet. Sinjars beliggenhet, langt utenfor KRG-kontrollert område, og nær grensen til Syria, gjør bosettingen der ekstra utsatt. Væpnede opprørere beveger seg fritt inn og ut av Syria gjennom Sinjar distrikt.

Blant de irakiske soldatene som bevokter veiene i dette området, er det også yezider, og flere av dem har blitt drept av ukjente militante gjerningsmenn (Domle, møte 2013). I september 2013 ble to yezidiske soldater drept da de bevoktet hovedveien mellom Mosul og Rabiya, nær den syriske grensen, mens tre ble drept og syv såret da en buss med yezidiske soldater ble angrepet i Mosul. Ytterligere to yezider skal ha blitt drept i sin egen bil på veien mellom Mosul og Sinjar, ifølge Domle. På tross av at yezidene i Sinjar er utsatt for voldsaksjoner, vegrer de seg for å flytte til den tryggere kurdiske regionen både på grunn av språkforskjeller, og fordi de ikke vil gi slipp på Sinjar som område (Domle, møte 2013). Representanter for Iraqi Minority Council hevdet at yezidene i Sinjar også er utsatt for press fra kurdiske sikkerhetsstyrker, både Asayish og Peshmerga, om å støtte kurdernes krav om å innlemme Sinjar i KRI.

Ifølge lederen for Hammurabi, William Warda, er yezidene utsatt for angrep fra syriske terrorceller som opererer i Sinjar-området. Warda la til at yezidene har mistet troen på fremtiden, og at mange derfor forlater Irak. Han mente at yezidene heller ikke har noen god situasjon i KRI, da de har problemer med det kurdiske språket og sliter med å få jobb. Ifølge Warda er yezidene mer sårbare som gruppe enn det de kristne er, delvis fordi yezidene er mer utsatt for vold fra shiamuslimer. Dette har sammenheng med at noen mener yezidene drepte Hassan, sønnen til Imam Ali. Salg av alkohol gjør også denne gruppen spesielt utsatt i Bagdad, ifølge Warda.

Håpløsheten mange yezider føler, leder i mange tilfeller til selvmord. Ifølge statistikk fra Hammurabi Human Rights Organization (HHRO 2012b) tok 74 yezider sitt eget

liv i 2011 De har ikke gitt ut tilsvarende tall for senere år, men ifølge lederen for organisasjonen er dette et vedvarende problem.

Hammurabi har også utgitt statistikk på antall drepte yezider i 2011 (HHRO 2012a). Det året ble 48 drept. Det foreligger ikke tall for antall drepte i de to etterfølgende årene.

Etter delegasjonens besøk i Irak, den 28. november 2013, ble bussjåfører som kjørte yezidiske studenter til og fra universitetet i Mosul, angrepet av ukjente gjerningsmenn. Hendelsen hindret mer enn 2000 studenter fra å følge undervisningen ut året (ISW 2014).

Et annet problem yezidene utsettes for, er presset fra kurdiske myndigheter om å identifisere seg som kurdere (Yonadam Kanna, møte 2013).

Yezidene i Bashika er arabisktalende og har alltid gått på arabiskspråklige skoler. Nå har kurdiske myndigheter gjort lokalskolene i Bashika om til kurdiskspråklige skoler og stoppet bussforbindelsen til nabolandsbyer slik at yezidiske barn blir tvunget til å gå på kurdiske skoler (Baydaa al-Najjar, yezidisk advokat og medlem av Iraqi Minority Council, møte i Bagdad 16. november 2013).

2.3.1 Konvertering til islam

I henhold til Khidler Domle, som har fulgt situasjonen for minoriteter på Ninewa-sletta og andre omstridte områder i mange år, er det mange yezider som konverterer til islam selv om dette er strengt ulovlig sett fra et yezidisk religiøst perspektiv. En årsak er at dette må til for å kunne inngå ekteskap med en muslim. Domle nevnte et eksempel på en skilt kvinne med tre barn fra første ekteskap som giftet seg på nytt med en muslimsk mann. Hun konverterte til islam for å kunne gifte seg med ham, og dermed ble også hennes barn automatisk registrert som muslimer. Denne kvinnen flyktet til Sverige med sine barn.

Flere hevdet at yezidene lever under svært vanskelige forhold, hvilket kan være en annen årsak til at noen søker seg bort fra de yezidiske samfunnene.

Domle hevdet også at det er mange av konvertittene som har endret religionstilhørighet etter press fra muslimbrødrene. Det muslimske brorskap og deres parti, Kurdish Islamic Union, står angivelig svært sterkt i Chorra Kalkchi, et område nær Akre, mellom Ninewa og Dohuk. Rundt dette området finnes det flere kristne og yezidiske landsbyer, og innbyggerne der har i mange titalls år vært utsatt for press fra muslimske misjonærer. Misjonærene henvender seg gjerne til fattige og sårbare personer og omvender dem etter å ha talt varmt om islam.

2.4 SHABAKER

Shabakene er i hovedsak et shiamuslimsk folk som holder til i områder rundt Ninewa-sletta, nær Mosul. De stammer opprinnelig fra Persia. Noen anser seg som å nedstamme fra kurdiske klaner, mens de fleste mener å tilhøre en egen etnisk gruppe og identifiserer seg som shabaker. Etter valget i 2005 fikk shabakene en egen innvalgt representant i parlamentet, men mistet denne plassen til en shabak tilhørende KDP etter siste valget i 2010 (Warda, møte 2013). Ifølge Hunain al-Qaddo (møte 2013), som var shabakenes representant i perioden 2005-2009, ble shabaker presset av kurdiske myndigheter til å stemme på shabak-kandidaten som tilhørte KDP.

Ifølge representanter for Iraqi Minority Council og Hammurabi blir shabaker angrepet fordi de ikke er arabere og fordi de er shiamuslimer (Al-Qaddo, møte 2013; Warda, møte 2013). Lederen for Iraqi Minority Council la til at det også foreligger politiske motiv bak enkelte av angrepene, som spesielt knytter seg til kontroll over landeiendommer.

Ifølge William Warda i Hammurabi er shabaker spesielt utsatt for angrep og vold fra syriske terrorceller. En annen faktor som preger situasjonen for denne gruppen, er det ansente forholdet mellom sunni- og shiamuslimske shabaker.

Det har forekommet flere angrep rettet mot shabaker de seneste årene. I 2011 ble 13 registrert drept, og volden mot denne gruppen økte ytterligere i 2012 (HHRO 2012c). I august 2012 ble ni shabaker drept og 50 såret i et bombeangrep mot en shabakmoské i Mosul (FCO 2013). I oktober samme år ble ytterligere flere drept og såret etter at hjem og bedrifter tilhørende medlemmer av shabak-minoriteten ble angrepet i Mosul. Mangel på straffeforfølgelse etter slike angrep bidrar til økt mistro til sikkerhetsstyrkenes evne og vilje til å gi minoritetene beskyttelse (FCO 2013).

Totalt skal over 50 shabaker ha blitt drept mellom august og medio-november 2013, ifølge Iraqi Minority Councils leder Hunain al-Qaddo. I samme tidsrom måtte 2000 familier flykte fra Mosul som følge av trusler. ISIS distribuerte løpesedler der shabaker i Mosul ble truet på livet dersom de ikke forlot byen innen 72 timer. Løpesedlene ble blant annet hengt opp på veggene til shabakenes moskeer (Iraqi Minority Council, møte 2013; Bamarni 2013). De fleste flyktet til landsbyene de opprinnelig kommer fra.

Ifølge al-Qaddo er de fleste stedene der shabaker blir angrepet, under KRGs kontroll. I løpet av høsten 2013 ble shabakene utsatt for to større angrep. I september døde minst 21 personer i en eksplosjon under en begravelse i Bartallah (Reuters 2013). Den 17. oktober, under Eid al-Adha-feiringen, ble minst 15 personer drept og flere såret da en selvmordsbomber detonerte seg selv. Dette skjedde mens han kom kjørende inn til landsbyen al-Muwafaqiyah med en lastebil full av sauer som skulle slaktes i forbindelse med høytiden (Iraqi Minority Council, møte 2013; Reuters/AFP 2013).

Ellers skjer mye av volden mot shabaker i Mosul. Senest to dager før vårt møte med Iraqi Minority Council hadde to shabaker blitt drept i den østlige delen av Mosul mens de var ute og handlet.

Foruten dødelige angrep la lederen for Iraqi Minority Council vekt på presset fra kurdiske myndigheter om å identifisere seg som kurdere. Han hevdet også at KRG etablerer kurdiskvennlige kristne enheter i landsbyene på Ninewa-sletta.

2.5 SABEISKE MANDEERE

Sabeiske mandeere er hverken kristne eller muslimer, men har sin egen religion der Johannes døperen er sentral. De har bodd i det sentrale og sørlige Irak, i henholdsvis Bagdad og Alahwar (sumpområdene). I et møte med den sabeisk-mandeeiske foreningen i Ain Kawa (21. november 2013) ble vi fortalt at sabeiske mandeere tradisjonelt har vært håndverkere, spesielt gullsmeder og grovsmeder. De har altså ikke i stor utstrekning vært landeiere, men de har flyttet dit hvor arbeidet har ledet dem. Det har ført til at minoriteten har blitt spredt til flere provinser, og at de dermed ikke har noen spesiell tilknytning til bestemte landsbyer. Det viktigste for mandeerne

er å bo nær rennende vann på grunn av religiøse ritualer og tradisjoner. Mandeerne døpes flere ganger i livet.

Under Ba'thregimet flyktet mange mandeere fra Bagdad til Anbar, men etter 2003 har rundt 15 000 søkt tilflukt i Syria, og omlag 3000 reiste til Jordan (Den sabeisk-mandeeiske foreningen i Ain Kawa, møte 2013). Senere har mange av disse flyktet videre til Tyrkia, Yemen, Egypt, Australia og Europa.

Både lederen for Iraq Minority Council og representantene fra den sabeisk-mandeeiske foreningen i Ain Kawa hevdet at det er om lag 15-20 000 sabeiske mandeere igjen i Irak. Rundt halvparten bor i Bagdad, selv om mange har flyktet derfra (Den sabeisk-mandeeiske foreningen i Ain Kawa, møte 2013). Den andre halvparten lever spredt rundt om i Sør-Irak, ca. 3000 i Nasseriya, 3-4000 i Missan og ca. 4000 i Basra. Noen få er bosatt i Samarra og Falluja, mens rundt 100 familier har søkt tilflukt i Erbil, 67 familier i Sulaymaniya og to familier i Dohuk.

Andre kilder hevder imidlertid at det kun er rundt 5000-12 000 mandeere igjen i landet (Starr 2013; Warda, møte 2013; Domle, møte 2013).

Sabeiske mandeere er en svært sårbar gruppe, ifølge flere av kildene delegasjonen møtte i Bagdad og Erbil. Dette hovedsakelig fordi de bor spredt, mangler klanstruktur og fordi de anses som velstående. «De har det verre enn de kristne», uttalte lederen for den assyriske bevegelsen, Yonadam Kanna, og la til at de utsettes for utpressing og mafiavirksomhet.

Representanter for den sabeisk-mandeeiske foreningen i Ain Kawa hevdet også at situasjonen for deres gruppe var utrygg i det sørlige Irak, og at flere fortsatt forlater landet. Foruten voldsaksjoner fra ekstremister og andre kriminelle, påpekte de at kvinner blir presset til å bære hijab, og at mandeere blir diskriminert i arbeidslivet i offentlig sektor da det er flere typer lederstillinger mandeere ikke kan få.

Mandeerne som har søkt tilflukt i KRI, blir imidlertid ikke utsatt for voldsaksjoner. Utfordringene her er høye kostnader, mangel på arbeid, språk- og integreringsvansker, samt begrensninger ved innrulling av internt fordrevne til universitetene, ifølge den sabeisk-mandeeiske foreningen.

3. INTERNFLUKTMULIGHETER TIL KRI

Som følge av angrepet mot Asayish (begått av to medlemmer av ISIS, som reiste inn og ut av KRI som dagarbeidere fra Mosul), forsterket myndighetene grensekontrollen og iverksatte strengere rutiner for hvem som får slippe inn i Kurdistanregionen (Nawzad Hadi, møte i Erbil 21. november 2013).

Kun personer med en sponsor eller arbeidskontrakt får nå passere sjekkpunktene om de ikke ellers har tilhold i KRI. Spesielt unge arabiske, single menn møter strenge restriksjoner på innreise til KRI (IOM Bagdad, møte 19. november 2013). For disse er det nærmest et krav om en arbeidskontrakt for å etablere seg i regionen. Derimot virker det langt enklere for minoriteter, som kristne og sabeiske mandeere, og for familiemedlemmer av parlamentarikere. Sistnevnte blir behandlet som VIPs, ifølge Erbils guvernør Nawzad Hadi.

KRGs innenriksminister, Karim Sinjari, forsikret imidlertid om at den forsterkede grensekontrollen ikke innvirket negativt på internt fordrevnes mulighet til å søke tilflukt i KRI, så lenge de har en sponsor.

Reglene for å få komme inn til KRI later altså ikke til å være endret, men praktiseringen av det synes å være skjerpet. Likevel har vi i den senere tiden sett at KRI har tatt imot mange tusen arabiske internt fordrevne fra Falluja. Kurdiske myndigheter understreker at dette ikke skal kompromittere sikkerheten i regionen, og foretar derfor grundige bakgrunnsjekker av de som ankommer (IRIN 2014).

Det kan synes som om enkelte minoritetsgrupper har noe lettere tilgang til KRI enn andre. Assyreere, som er kristne, møter generelt sett ingen problemer ved innreise til KRI. Kirken kan fungere som sponsor for de kristne, ifølge KRGs innenriksminister Karim Sinjari (møte 2013). Det samme, hevdet Sijnari, gjelder for sabeiske mandeere. De må oppgi en sponsor, men de fleste kan ordne dette gjennom den sabeisk-mandeiske kulturforeningen som holder til i Ain Kawa i Erbil. Ifølge IOM i Erbil (møte 21. november 2013) har noen få familier hatt problemer med å finne sponsor, men de kurdiske myndighetene har gitt dem forlenget frist til å skaffe en. IOM i Erbil hadde ikke hørt om at noen sabeiske mandeere hadde blitt utvist fra KRI på grunn av mangel på sponsor.

Yezidene blir ansett som kurdere og er derfor velkomne i Kurdistanregionen. Ifølge Khidler Domle har imidlertid yezider fra Sinjar, Rabia og Zumar problemer med å få oppholdstillatelse i KRI. Dette fikk ikke delegasjonen verifisert fra annet hold, men blant yezidene er det mange som ikke anser seg selv som kurdere. De mener de tilhører en egen etnisk gruppe, og både religion og språk skiller yezidene fra kurderne.

For shabakene gjelder det samme sponsorkravet som for andre. Det fremgikk av møtet med Iraqi Minority Council at shabakene er splittet i synet på kurdiske myndigheter. De som er skeptiske til kurdernes ambisjoner om å utvide det kurdiske selvstyret utover dagens tre kurdiske provinser, møter angivelig andre krav ved innreise til KRI enn de som er mer positivt innstilt til dette. Formelt sett skal alle kunne vise til en sponsor dersom de ønsker å bosette seg i KRI. De som derimot i ulike sammenhenger har uttrykt seg negativt til kurdernes utvidelsesambisjoner og kurdifiseringspress på minoritetene, møter strengere restriksjoner ved innreise. Lederen for Iraqi Minority Council, Hunain al-Qaddo, som er shabak, ble bedt om å oppsøke en politistasjon for å få tillatelse til å slippe gjennom sjekkpunktet inn til KRI da han skulle delta på et seminar i Dohuk i regi av USAID i fjor høst. Dette til tross for at han hadde invitasjon til å gi en presentasjon på arrangementet. Da han nektet å gjøre det, slapp han ikke inn i KRI, selv om han er en kjent person og tidligere parlamentsmedlem. Ifølge al-Qaddo blir de fleste shabaker nektet innreise til KRI. Han sa at shabaker enten må ha innreisetillatelse fra politiet, eller være medlem av KDP eller PUK.

Ifølge IOM i Erbil har både mandeiske sabeere og arabiske irakere vanskelig for å integrere seg i KRI, da jobbmulighetene er begrenset for de som ikke snakker kurdisk. Barna deres går på arabiske skoler, men disse skolene er overfylte, og kvaliteten på undervisningen er ikke god nok, ifølge IOM. For å bedre på situasjonen har kurdiske myndigheter etablert flere språkskoler i KRI som tilbyr kurdisk språkopplæring. I tillegg har IOM arrangert flere sommerskoler for barn slik at de

kan lære kurdisk. Dette initiativet har blitt godt mottatt av foreldrene. Ifølge IOM har de internt fordrevne gjerne et ønske om å integrere seg i samfunnet i KRI.

Kurdere fra Kirkuk møter restriksjoner ved søknad om opphold i KRI, ifølge IOM i Erbil. Disse får ikke endret bosted fra sitt hjemsted til KRI. Dette betyr ikke at de ikke kan søke tilflukt i KRI og bo der midlertidig. På spørsmål om dette også gjelder for kurdere bosatt i andre deler av de omstridte områdene, mente IOM i Erbil at det ville vært logisk, men de var ikke sikre på dette.

Internt fordrevne som har fått oppholdstillatelse (informasjonskort) i KRI, har rett til å kjøpe eiendom, leie bolig og kjøpe bil (IOM Erbil, møte 2013). Hvorvidt dette også gjelder for kurdere fra Kirkuk, fikk vi ikke klarhet i.

4. SITUASJONEN FOR PRESSEFOLK

«Det siste året har vært det verste siden 2003», hevdet direktøren for Journalistic Freedoms Observatory (JFO), Ziad al-Ajili i møte med Migrationsverket og Landinfo (Bagdad, 17. november 2013). Han sa videre at det har blitt farligere å gå med et kamera i Bagdad enn en AK47. Journalister og andre mediafolk har vært utsatt for drap, trusler, direkte og indirekte overgrep og andre former for mishandling (JFO 2013, s.1).

Ytringsfriheten har hatt dårlige kår de siste årene. JFO rapporterer om anklager rettet mot journalister og om tilbaketrekking av lisenser til satelittkanaler. Ti kanaler mistet sin lisens etter at myndighetene anklaget dem for å ha rapportert hendelsene i Hawija den 23. april 2013 med en sekterisk vinkling (JFO 2013).

Også representantene for den irakiske frivillige menneskerettighetsorganisasjonen Al-Amal og Hammurabi (møte i Bagdad 17. november 2013) hevdet at ytrings- og pressefriheten er begrenset i Irak, og at journalister blir angrepet. Som et eksempel ble det nevnt at flere journalister har blitt arrestert når de har dekket demonstrasjoner.

Journalister Landinfo og Migrationsverket møtte i Bagdad hadde selv mottatt trusler fra militser og myndighetspersoner som følge av sitt arbeid. Truslene ble mottatt per telefon eller på e-post. En hadde også fått en trussel skrevet i støvet på frontruten av bilen sin. Journalistene hevdet at trusler av denne typen bidrar til å kneble en del journalister. Truslene kommer både fra sunni- og shiamuslimsk side, fra militante grupper og fra politisk hold.

Eksempler på rapportering som kan medføre trusler i etterkant, kan være informasjon om antall drepte etter et bombeangrep. Dersom journalisten har skrevet i en nyhetsmelding at ni personer ble drept, kan vedkommende få en truende telefon fra en militans som hevder at dette tallet er for høyt. Den ene journalisten Landinfo og Migrationsverket møtte som skriver for et internasjonalt nyhetsbyrå, hadde opplevd dette 5-6 ganger. To av journalistene vi møtte har fått trusler fordi de jobber for internasjonal presse. «Du er en agent for utenlandske myndigheter, slutt i jobben din!», lød anklagene mot dem fremsatt av militansmedlemmer.

Journalistene hevdet også at de kunne motta trusler under den journalistiske granskningen av en politisk sensitiv sak. Fordi all dokumentert informasjon i mange typer saker kun utgis fra offentlige kilder, må pressen ta kontakt med disse. Når

etterforskningen har nådd et visst nivå i en sensitiv sak, kan journalisten få en telefon fra statsministerens kontor, et departement eller fra militæret med advarsler mot å følge saken videre. Advarslene fra offentlig hold skal aldri komme i form av direkte drapstrusler, men de kan si at journalisten nå er satt på en svarteliste, og at vedkommende kan risikere hva som helst dersom han/hun ikke avslutter gravingen etter mer informasjon. Truslene kan også være rettet mot familiemedlemmer. Den ene journalisten hadde fått følgende melding per telefon: «Hva ville du sagt om datteren din eller mannen din ble drept i morgen? Tenk om de ble rammet av en bilbombe!»

Militsene er i hovedsak tilknyttet et politisk parti, hvilket kan forklare hvorfor de reagerer på negativ omtale av egne beskyttere.

Det hender også at journalisten får aksept for å publisere sensitive uttalelser fra politikere, men at de samme politikerne senere angrep på dette. Da kan journalisten få en truende telefon i ettertid. Et eksempel som ble nevnt for Landinfo og Migrationsverket, var utsagnet fra transportminister Hadi al-Amiri i juni 2013 om at rundt 100 shiamilitsmedlemmer var klare til å kjempe på Assads side i Syria. Al-Amiri er også leder av Badr-organisasjonen, som tidligere hadde en iranskstøttet milits, hvorav de fleste medlemmer ble innlemmet i politiet i Sør-Irak. Han godtok at dette utsagnet ble publisert i pressen, men i etterkant ville han trekke det tilbake. Journalisten som hadde fått lov til å publisere utsagnet, fikk en telefon fra departementet med klar beskjed om at han/hun nå var svartelistet. Nyhetsbyrået journalisten jobber for, måtte på bakgrunn av trusselen forhandle med Transportdepartementet for å komme til en minnelig ordning for å få fjernet trusselen mot journalisten. Mens forhandlingen pågikk, måtte journalisten søke tilflukt i Kurdistanregionen.

En av journalistene vi møtte hadde opplevd å bli beskyttet i bil sammen med sin familie. Alle unnslopp skader.

På spørsmål om effekten av en trussel kan vare lenge, svarte journalistene at den kunne vare i flere år.

Det ble sagt at truslene fra shiamilitsene og politisk hold på den ene siden, og ISIS og sunnimuslimske opprørsgrupper på den andre, ofte er forskjellige. Mens shiamuslimske aktører ofte gir advarsler og sjelden gir direkte trusler om hva de vil gjøre med en journalist, tenderer sunnimuslimske opprørsgrupper, ISIS inkludert, å komme med mer direkte drapstrusler dersom de ikke dreper direkte.

Siden 2003 skal 370 journalister ha blitt drept i Irak (Al-Hamdani & Hashim 2013). Mens fem journalister ble drept i 2012, skal rundt 20 ha lidd samme skjebne i 2013, inkludert fem i Mosul bare i løpet av årets tre siste måneder og fem i Tikrit (Al-Hamdani & Hashim 2013; Reporters without borders 2013a; Reporters without borders 2013b; HRW 2013b; Aswat al-Iraq 2014). Ifølge Reporters without borders (2013a) foreligger det en dødsliste med navnene til 44 journalister i Ninewa provins, og organisasjonen er opprørt over manglende beskyttelsestiltak fra myndighetenes side. Ifølge lederen for JFO har 40 journalister fra Mosul flyktet, de fleste til Tyrkia og KRI (Abbas 2013).

Det er høyst sannsynlig ISIS som står bak trusler og angrep mot journalister i Mosul. ISIS har også tatt på seg ansvaret for selvmordsbombingen mot Salaheddin TV i Tikrit den 23. desember 2013, der fem journalister mistet livet.

Blant de i pressen som rammes, finnes både avisjournalister, TV-journalister, redaktører, pressefotografer og andre redaksjonsansatte.

Lederen for JFO, Ziad Ajaili, som Landinfo og Migrationsverket møtte i Bagdad, har uttalt til Al-Monitor at motivet for drapene på journalister er å dekke over korrupsjonskriminalitet, samtidig som militante grupper ønsker å eliminere alle journalister i Mosul (Abbas 2013).

Det er imidlertid ikke bare i Mosul og Bagdad journalister er utsatt. Den 6. desember 2013 ble journalisten Kawa Germyani skutt og drept av en ukjent gjerningsmann i Kalar i Sulaymaniya provins (Abbas 2013). Han skal ha dekket korrupsjonsskandaler der lokale offentlige tjenestemenn var involvert (Abdulrazaq 2014).

Iraqi Civil Society Solidarity Initiative (ICSSI 2013) rapporterte i oktober i fjor at en journalist i Basra også hadde blitt drapstruet. Over telefon fikk han valget mellom å slutte i jobben sin og forlate Basra, eller å bli drept. Journalisten mente selv at trusselen var fremsatt på grunn av at han dekket saker om korrupsjon, mangler i lokal offentlig sektor og nabolands politiske innflytelse i Irak.

Samtidig som journalister er utsatt for drap fra ukjente gjerningsmenn, møter de også økende problemer med myndighetene (HRW 2013b). Tre journalister fortalte HRW i november i fjor at sikkerhetsstyrkene hadde arrestert dem og konfiskert utstyret deres etter at de hadde dekket politisk sensitive saker. Det hadde dreid seg om saker knyttet til sikkerhetssituasjonen, korrupsjon og myndighetenes manglende oppfølging av de mange som var hardt rammet av flom etter den store regnbørsmengden i november. En annen journalist ble arrestert på grunn av anklage om ærekrenkelse, for en artikkel om korrupsjon blant offentlige ansatte.

HRWs Midtøsten-direktør, Sarah Leah Whitson, hevder at journalister er utsatt for trusler fra to kanter, både fra bevæpnede gjenger og fra myndighetene, på grunn av det de skriver (HRW 2013b). Dette samsvarer med beskrivelsene journalistene vi møtte i Bagdad, ga. Angrep mot journalister fra militser og andre kriminelle gjenger setter journalistene i en ekstra vanskelig situasjon så lenge de risikerer å bli forfulgt av myndighetene som egentlig er der for å beskytte dem. Ifølge HRW har myndighetene intensivert trakassering og straffeforfølgelse av journalister på grunnlag av ærekrenkelser.

Totalt har det blitt rettet 700 strafferettslige anklager mot journalister i løpet av 2013 (Aswat al-Iraq 2014).

Situasjonen for journalister og pressen generelt er heller ikke god i Kurdistanregionen. I sin årsrapport for 2012 skriver JFO (2013) at journalister har blitt utsatt for arrestasjoner og straffeforfølgelse for å ha kritisert regionens myndigheter. Politiet og sikkerhetsstyrken Asayish har fengslet flere journalister og ødelagt deres utstyr etter at de har publisert informasjon om finansiell korrupsjon i KRI.

Ifølge Metro Center for the Defence of Journalists, som representerer JFO i KRI, blir journalister tiltalt i henhold til straffeloven av 1969 og ikke etter den nye presseloven, som ble vedtatt i det kurdiske parlamentet i 2008. I henhold til støtteorganisasjonens årsrapport for 2013 ble det begått 193 overgrep mot 167 journalister i KRI i 2013. Dette var angivelig en økning siden fjoråret (Abdulrazaq 2014).

Også HRW rapporterer om at journalister i KRI blir utsatt for arrestasjon og trakassering fra myndighetene. Ifølge HRW (2013a) skal sikkerhetspolitiet Asayish ha arrestert minst 50 journalister, kritikere og politiske aktivister og straffet minst syv av dem for kriminelle forhold som fornærmelser og ærekrenkelser mot offentlige personer i 2012.

5. SITUASJONEN FOR PERSONER SOM TIDLIGERE HAR JOBBET FOR UTLENDINGER

Flere av kildene Landinfo og Migrationsverket møtte i Bagdad, hevdet at personer som enten jobber for eller tidligere har jobbet for utenlandske styrker, FN eller andre internasjonale firma eller organisasjoner, fortsatt er utsatt for trusler og angrep fra ikke-statlige militante opprørere, både sunni- og shiamuslimske.

De av journalistene vi snakket med som skrev for internasjonal presse, hadde selv blitt utsatt for dette. En av dem ba sin datter om ikke å fortelle noen at hennes foreldre var journalister, eller at de jobbet for internasjonal presse, fordi mange mener at alle utlendinger er CIA.

Ifølge journalistene blir også personer som tidligere har jobbet for amerikanerne, utsatt for kidnappinger og trusler, spesielt i det nordlige Sentral-Irak. Disse kan være utsatt for trusler selv mange år etter at de har avsluttet arbeidsforholdet sitt, og de kan få problemer med å skaffe seg en god stilling i offentlig sektor.

Representanter for IOM i Bagdad meddelte at flere av deres lokalansatte periodevis har måttet flykte til Kurdistanregionen på grunn av trusler. IOM hevdet at deres lokalansatte er utsatt både fordi de jobber i den Internasjonale sonen i Bagdad og fordi de jobber for utlendinger. Truslene fra AQI lød slik: «Slutt å jobbe i den Internasjonale sonen! Du støtter USA og den irakiske regjeringen!». Flere av dem som har flyktet, har senere returnert, men noen har blitt igjen i KRI. En av dem har fått jobb i IOM i Erbil. På spørsmål om også resten av familien blir truet, var svaret ja.

Diplomater ved to vestlige ambassader (møte 17. og 18. november 2013) fortalte også at lokalstaben var utsatt for trusler fordi de jobbet for utlendinger. Truslene kom angivelig fra AQI og Iran-støttede militser. Få tør å rapportere truslene til politiet da det er mange som ikke stoler på dem. De søker heller hjelp fra sine egne klanledere. Truslene blir meddelt via telefon eller brev og går ut på at de vil bli drept dersom de ikke slutter å jobbe der. Noen har fått sine biler stjålet, mens en av de ansatte hadde fått huset sitt påtønt for noen år siden.

Flere av de som jobber i den Internasjonale sonen, legger igjen sitt adgangskort til sonen ved sjekkpunktet når de reiser ut, for å unngå at noen skal finne ut hvor de jobber.

6. SITUASJONEN FOR TIDLIGERE BA'THISTER

Ifølge journalistene Landinfo og Migrationsverket traff i Bagdad, kan tidligere høyt rangerte Ba'th-offiserer fortsatt møte på alvorlige problemer, spesielt i Sør-Irak. Derimot har de i hovedsak ikke slike problemer i Mosul, Anbar og Salah al-Din, ble det hevdet. Der er de relativt trygge fordi lokalbefolkningen anerkjenner dem. Likevel, ble det hevdet, er de generelt utsatt for hevnangrep.

Foruten en viss risiko for personlige angrep, kan denne gruppen også rammes av de-ba'thifiseringsloven. De som rammes av dette får ingen ny posisjon i hæren og ingen pensjon. Derimot har mange av dem gått over i andre motstandsgrupper, mens andre har startet nye karrierer (journalister, møte 2013).

På spørsmål om denne gruppen er utsatt for overgrep eller arrestasjon fra myndighetene, hevdet en av journalistene at de ikke blir rettslig forfulgt dersom de ikke har begått ulovlige handlinger.

En annen journalist sa at en tidligere Ba'th-offiser kan bli arrestert dersom hæren foretar en husransakelse og finner Ba'th-effekter i huset som kan tyde på Ba'th-sympati eller tidligere arbeidsforhold i hæren.

Ifølge diplomater i Bagdad skal det imidlertid fortsatt være noen tidligere Ba'th-offiserer igjen i hæren, og etter hendelsen i Hawija i april 2013, der over 50 demonstranter ble drept, skal Maliki ha bedt enkelte tidligere offiserer om å returnere til hæren. Dette er angivelig personer som besitter nødvendig militær kompetanse, og som Maliki stoler på.

Delegasjonen stilte spørsmål om situasjonen for denne gruppen også til lederen for Shura-rådet i Justisdepartementet (møte i Bagdad 18. november 2013). Vedkommende svarte at forhenværende offiserer fra Ba'th-regimet ikke lenger var i myndighetenes søkelys fordi de fremste forbryterne allerede satt fengslet, mens andre, som var blitt frikjent for overgrep, var tilbake i jobb. Det er ingen pågående rettsaker mot personer i denne gruppen, ble det sagt, men dersom det skulle komme frem at noen av dem samarbeidet med AQI, ville det bli tatt ut tiltale.

Da delegasjonen tok opp samme spørsmål med en dommer vi tilfeldigvis traff i forbindelse med et møte med EUJUST LEX, var svaret kort og greit at dette var et sensitivt spørsmål som hun ikke ville snakke om.

7. SITUASJONEN FOR HOMOFILE OG LESBISKE

Homofili betraktes som kriminelt i Irak selv om frivillig homofil seksuell aktivitet mellom voksne ikke er direkte regulert i straffeloven. Derimot benyttes andre paragrafer i straffeloven i en aktiv diskriminering av homofile, lesbiske og transseksuelle personer. Aktuelle lovparagrafer som blir brukt er 401 (usømmelig adferd i det offentlige rom), 402 (usømmelig tilnærming), 403 (publikasjoner som bryter med offentlig sømmelighet), 501 (usømmelig klesdrakt/blotting), 502 (å drive dank med usømmelig hensikt) (UNAMI HRO 2012, s. 33).

Homofil seksuell aktivitet blant mindreårige er forbudt ved lov, og i Kalar fengsel satt 25 ungdommer i alderen 13-18 fengslet pga. dette i november 2013, ifølge UNAMIs menneskerettighetskontor i Erbil (møte 2013).

På tross av at KRGs innenriksminister Karim Sinjari i møte med Landinfo og Migrationsverket fastslo at kun homofile som bruker tvang risikerer arrestasjon, sitter det også flere voksne personer fengslet i KRI pga. homofili, ifølge UNAMI HRO i Erbil (møte november 2013). Kilden viste til at homofile kan bli dømt for prostitusjon, usømmelig adferd, eller uten henvisning til en lovparagraf i det hele tatt. Det er altså ikke kun homofile som har brukt tvang mot andre som sitter fengslet. I UNAMIs menneskerettighetsrapport for 2012 (UNAMI HRO 2013, s. 23) fremgår det at det er stor intoleranse for og betydelig diskriminering av homofile i Irak, og at det forekommer trakassering, trusler og vold mot denne gruppen. Rapporten sier videre at politi og myndigheter ikke gir denne gruppen tilstrekkelig beskyttelse.

At homofile og lesbiske ikke kan forvente beskyttelse fra myndighetene dersom de ber om det, var også oppfatningen til den juridiske ekspert Margareta Krook i EUJUST LEX, som Landinfo og Migrationsverket traff i Bagdad (møte 19. november 2013).

UNAMIs menneskerettighetskontor i Erbil fastslo i møtet med Landinfo og Migrationsverket at det sitter flere personer fengslet for homofili i Kalar i KRI, både mindreårige og voksne.

8. KONKLUSJON

Sikkerhetssituasjonen i Irak har blitt markant dårligere i løpet av det siste året. Både sivilbefolkningen, offentlige myndigheter og soldater rammes hardt av volden. Dette er nærmere beskrevet i et eget notat. Denne situasjonen spiller inn på forholdene for minoritetene i Irak.

Ingen av kildene Landinfo og Migrationsverket snakket med i Bagdad, hadde noen tro på at det var en bedring i sikte med det første. Hvilken innvirkning det kommende parlamentsvalget i april i år vil ha på situasjonen er uviss, men mye tyder på at volden i Irak vil fortsette frem til landet får politiske løsninger som flertallet av sunnimuslimene også kan leve med. Da kan vi igjen se at klanene vil ta avstand fra ISIS og andre gruppers voldsbruk.

Alle grupper i Irak rammes på en eller annen måte av de ustabile forholdene i landet, men befolkningen i de sentral-irakiske provinsene er aller mest utsatt. Minoriteter er sårbare fordi de i hovedsak mangler en sterk klanstruktur som majoriteten av arabere og kurdere har. De er spesielt utsatt i sunnidominerte områder som i Ninewa og Salah al-Din.

Journalister har svært dårlige kår i Irak og rammes både av vold og drap begått av militante grupper og av press og trusler fra myndigheter.

Personer som har jobbet for utenlandske styrker, organisasjoner eller andre firma, kan fortsatt rammes av vold fra opposisjonsgrupper. Det samme gjelder personer som bryter med islamske normer og verdier, som homofile.

9. REFERANSER

Skriftlige kilder

- Abbas, M. (2013, 10. desember). Iraqi authorities fail to protect journalists. *Al-Monitor*. Tilgjengelig fra <http://www.al-monitor.com/pulse/originals/2013/12/journalists-iraq-targeted-government.html> [lastet ned 13. januar 2014]
- Abdulrazaq, H. (2014, 15. januar). Metro Center: 193 violations against Kurdish journalists in 2013. *Bas News*. Tilgjengelig fra <http://basnews.com/en/News/Details/Metro-Center--193-violations-against-Kurdish-journalists-in-2013/10479> [lastet ned 21. februar 2014]
- AINA (2014, 1. januar). No Assyrian/Christian Casualties in Iraq Christmas Day Bombings. *AINA news*. Tilgjengelig fra <http://www.aina.org/news/20140101172823.htm> [lastet ned 9. januar 2014]
- Aswat al-Iraq (2014, 4. januar). 21 Iraqi journalists killed, 268 violation cases, Associations. *Aswat al-Iraq*. Tilgjengelig fra [http://en.aswatiraq.info/\(S\(kwfm3g55texv31r0x2x1evqb\)\)/Default1.aspx?page=article_page&id=155050&l=1](http://en.aswatiraq.info/(S(kwfm3g55texv31r0x2x1evqb))/Default1.aspx?page=article_page&id=155050&l=1) [lastet ned 13. januar 2014]
- Bamarni, S. (2013, 4. september). Mosul's Shabak Kurds Call for Peshmargas After Extremist Threats, Killings. *Rudaw*. Tilgjengelig fra <http://rudaw.net/english/kurdistan/040920131#sthash.jc9NncvL.dpuf> [lastet ned 17. februar 2014]
- BBC (2013, 25. desember). Christian areas in Baghdad in Iraq hit by bombs. *BBC*. Tilgjengelig fra <http://www.bbc.co.uk/news/world-middle-east-25515946> [lastet ned 21. februar 2014]
- FCO, dvs. UK Foreign Commonwealth Office (2013, april). *Human Rights and Democracy 2012*. London: UK Foreign Commonwealth Office. Tilgjengelig fra <http://www.hrdreport.fco.gov.uk/wp-content/uploads/2011/01/2012-Human-Rights-and-Democracy.pdf> [lastet ned 17. januar 2014]
- Al-Hamdani, Y & J. Hashim (2013, 31. desember). Feature: Journalists in Iraq's Mosul see 2013 worst year for their career. *Xinhua*. Tilgjengelig fra http://news.xinhuanet.com/english/indepth/2013-12/31/c_133010612.htm [lastet ned 13. januar 2014]
- HHRO, dvs. Hammurabi Human Rights Organization (2012a). *Appendix (I) list of Yazidies killed in 2011*. Bagdad: Hammurabi. Tilgjengelig fra [http://www.hhro.org/hhro/file_art/hhro_report_2011_english/9-Appendix_I_Yazidis_killed_in_2011\(1\).pdf](http://www.hhro.org/hhro/file_art/hhro_report_2011_english/9-Appendix_I_Yazidis_killed_in_2011(1).pdf) [lastet ned 21. januar 2014]
- HHRO, dvs. Hammurabi Human Rights Organization (2012b). *Appendix (L) list of suicide cases of Yazidies killed in 2011*. Bagdad: Hammurabi Tilgjengelig fra http://www.hhro.org/hhro/file_art/hhro_report_2011_english/12-Appendix_L_Suicide_cases_of_yazidis_in_2011.pdf [lastet ned 21. januar 2014]
- HHRO, dvs. Hammurabi Human Rights Organization (2012c). *Appendix (J) list of Shabaks killed in 2011*. Bagdad: Hammurabi Tilgjengelig fra http://www.hhro.org/hhro/file_art/hhro_report_2011_english/10-Appendix_J_Shabak_killed_in_2011.pdf [lastet ned 21. januar 2014]
- HRW, dvs. Human Rights Watch (2013a, 10. februar). *Iraq Kurdistan: Free speech under attack*. New York: Human Rights Watch. Tilgjengelig fra <http://www.hrw.org/news/2013/02/09/iraqi-kurdistan-free-speech-under-attack> [lastet ned 10. januar 2014]
- HRW, dvs. Human Rights Watch (2013b, 29. november). *Iraq: Wave of Journalist Killings*. New York: Human Rights Watch. Tilgjengelig fra <http://www.hrw.org/news/2013/11/29/iraq-wave-journalist-killings> [lastet ned 10. januar 2014]

- IRIN (2014, 16. januar). Iraqi IDPs from Fallujah fighting flock north. *IRIN*. Tilgjengelig fra <http://www.irinnews.org/report/99480/iraqi-idps-from-fallujah-fighting-flock-north> [lastet ned 28. februar 2014]
- ISW, dvs. Institute for the Study of War (2014, 22. januar). *Journalists, Government Employees Targeted in Mosul Intimidation Campaign. Iraq Update 2014 #10*. Washington D.C.: Institute for the Study of War. Tilgjengelig fra http://iswiraq.blogspot.no/?utm_source=Iraq+Update+10:+Journalists,+Government+Employees+Targeted+in+Mosul+Intimi&utm_campaign=Clashes+Continue&utm_medium=email [lastet ned 23. januar 2014]
- ICSSI, dvs. Iraqi Civil Society Solidarity Initiative (2013, 29. oktober). *Journalist under threat in Basra. And others targeted in Mosul*. Roma: ICSSI. Tilgjengelig fra <http://www.iraqicivilsociety.org/archives/2444> [lastet ned 13. januar 2014]
- JFO, dvs. Journalistic Freedoms Observatory (2013). *Press Freedom in Iraq 2012: The Worst Year Since the Fall of Saddam's Regime*. Bagdad: JFO. Tilgjengelig fra <http://www.jfoiraq.org/newsdetails.aspx?back=1&id=936&page> [lastet ned 24. februar 2014]
- Lattimer, M. (2014). *Peoples under Threat 2013. Civilian protection and military intervention*. London: Minority Rights Group. Tilgjengelig fra <http://www.minorityrights.org/11989/peoples-under-threat/peoples-under-threat-2013.html> [lastet ned 17. januar 2014]
- The Religion of Peace (2014, 17. januar). *Islamic terror attacks on Christians since 9/11 2000*. Marietta, GA: The Religion of Peace. Tilgjengelig fra <http://www.thereligionofpeace.com/Pages/ChristianAttacks.htm> [lastet ned 21. januar 2014]
- Reporters Without Borders (2013a, 16. desember). *Young woman TV presenter is Mosul's latest media victim*. Paris: Reporters Without Borders. Tilgjengelig fra <http://en.rsf.org/young-woman-tv-presenter-is-mosul-16-12-2013.45628.html> [lastet ned 21. januar 2014]
- Reporters Without Borders (2013b, 24. desember). *Another five journalists killed in targeted attack on TV station*. Paris: Reporters Without Borders. Tilgjengelig fra <http://en.rsf.org/iraq-another-five-journalists-killed-in-24-12-2013.45668.html> [lastet ned 8. januar 2014]
- Reuters/AFP (2013). *Suicide bomb in Iraq hits Shabak minority area. Reuters/AFP*. Tilgjengelig fra <http://www.dw.de/suicide-bomb-in-iraq-hits-shabak-minority-area/a-17164778> [lastet ned 17. februar 2014]
- Reuters (2013, 14. september). *Deadly Bombing Hits Iraqi Funeral. New York Times*. Tilgjengelig fra http://www.nytimes.com/2013/09/15/world/middleeast/deadly-bombing-hits-iraqi-funeral.html?_r=1& [lastet end 17. februar 2014]
- Reuters (2014, 29. januar). *Baghdad bombs and shooting kill at least 19. Reuters*. Tilgjengelig fra <http://www.reuters.com/article/2014/01/29/us-iraq-violence-idUSBREA0S20T20140129?feedType=RSS&feedName=worldNews> [lastet ned 30. januar 2014]
- Starr, S. (2013, 10. august). *Gnostic sunset: Strife in Syria and Iraq driving out Mandaeans, the last surviving followers of John the Baptist. National Post*. Tilgjengelig fra <http://life.nationalpost.com/2013/08/10/gnostic-sunset-strife-in-syria-and-iraq-driving-out-mandaeans-the-last-surviving-followers-of-john-the-baptist/> [lastet ned 28. januar 2014]
- USCIRF, dv. United States Commission on International Religious Freedom (2013, 30. april). *USCIRF Annual Report 2013 - Countries of Particular Concern: Iraq*. Washington D.C.: USCIRF. Tilgjengelig via Refworld <http://www.refworld.org/docid/51826efc11.html> [lastet ned 26. februar 2014]
- UNAMI Human Rights Office (2012, mai). *Report on Human Rights in Iraq: 2011*. Bagdad: UNAMI Human Rights Office/OHCHR. Tilgjengelig fra

http://www.ohchr.org/Documents/Countries/IQ/IraqUNAMI-OHCHR_HR_Report2011_en.pdf [lastet ned 8. januar 2014]

- UNAMI Human Rights Office (2013, juni). *Report on Human Rights in Iraq: July - December 2012*. Bagdad: UNAMI Human Rights Office/OHCHR. Tilgjengelig fra http://www.ohchr.org/Documents/Countries/IQ/HRO_July-December2012Report.pdf [lastet ned 20. februar 2014]

Muntlige kilder

- Al-Ajili, Ziad, direktør for Journalistic Freedoms Observatory. Møte i Bagdad 17. november 2013.
- Al-Amal. Felles møte med representanter Hammurabi Human Rights Organization i Bagdad 17. november 2013.
- Den sabeisk-mandeeiske foreningen i Ain Kawa. Møte i Ain Kawa 21. november 2013.
- Domle, Khidler, leder for Start Social Development. Møte i Erbil 21. november 2013.
- Hadi, Nawzad, guvernør i Erbil. Møte i Erbil 21. november 2013.
- Hammurabi Human Rights Organization, ved leder William Warda og andre representanter. Felles møte med en representant for al-Amal i Bagdad 17. november 2013.
- IOM i Erbil. Møte i Erbil 21. november 2013.
- IOM i Bagdad. Møte i Bagdad 19. november 2013.
- Kanna, Yonadam, leder for den assyriske bevegelsen i Irak. Møte i Bagdad 16. november 2013.
- Iraqi Minority Council, ved leder Hunain al-Qaddo og andre representanter. Møte i Bagdad 16. november 2013.
- Journalister. Møte i Bagdad med fem journalister hvorav to jobbet for internasjonal presse og tre for nasjonal presse, 17. november 2013.
- Krook, Margareta, EUJUST LEX. Møte i Bagdad 19. november 2013.
- Al-Najjar, Baydaa, yezidisk advokat og medlem av Iraqi Minority Council. Møte i Bagdad 16. november 2013.
- Sinjari, Karim, innenriksminister i KRG. Møte i Erbil 21. november 2013.
- Shura-rådet i Justisdepartementet, ved lederen for rådet. Møte i Bagdad 18. november 2013.
- UNAMI Human Rights Office i Erbil. Møte i Erbil 20. november 2013.
- UNAMI Erbil. Møte med Head of mission, Sokol Kondi. Erbil 20. november 2013.
- UNHCR Bagdad. Møte i Bagdad 17. november 2013.
- UNICEF Bagdad. Møte i Bagdad 17. november 2013.
- Vestlige ambassader i Bagdad. Møter i tre ambassader med diplomater som har ansvar for politisk- og sikkerhetsmessig analyse samt en ambassadør, 17, og 18. november 2013.